

TIDENS KVALITATIVA BESTÄMNINGAR

Ännu mer än rummet förefaller tiden avlägsnad från den rena kvantiteten: man kan tala om tidliga storheter liksom om rumliga storheter, och både de förra och de senare härrör från den kontinuerliga kvantiteten (ty det finns ingen anledning att uppehålla sig vid Descartes' bisarra uppfattning, enligt vilken tiden skulle bestå av en följd av diskontinuerliga ögonblick, vilket gör det nödvändigt att antaga en ständigt förnyad "skapelse", utan vilken världen i varje ögonblick skulle försvinna i denna diskontinuitets intervaller). Men man bör likväl göra en tydlig skillnad mellan de båda fallen, emedan, såsom vi redan angivit, man kan direkt mäta rummet men däremot inte tiden annat än genom att så att säga återföra den på rummet. Det som man i verkligheten mäter, är aldrig en tidrymd utan det rum som under denna tidrymd genomfäres i en viss rörelse, vars lag man känner. Då ju denna lag yttrar sig som ett förhållande mellan tiden och rummet, kan man, när man känner det genomfarna rummets storlek, därav härleda storleken av den tid som åtgått för att genomfara det. Vilka konstgrepp man än använder, finns till sist intet annat sätt att bestämma tidliga storheter.

En annan anmärkning, som också leder till samma slutsats, är denna: de egentliga kroppsliga fenomenen är de enda som finns i rummet likaväl som i tiden. Fenomenen av mentalt slag, som studeras av "psykologin" (varvid ordet "psykologi" tas i sin vanliga bemärkelse), har ingen rumlig karaktär men utspelas däremot också i tiden. Men det mentala, vilket hör till den subtila manifestationen, är på det individuella området nödvändigtvis närmare essensen än vad det kroppsliga är. Om tidens natur låter det utsträcka sig ända dit och utgöra förutsättning för det mentals själva yttringar, bör då denna natur vara ännu mer kvalitativ än rummets. Eftersom vi talar om de mentala fenomenen, skall vi tillägga att alldenstund dessa hör till det som hos en individ utgör essensen, är det alldeles fåfängt att däri söka några kvantitativa element, och det med ännu starkare skäl, ty det finns somliga som går så långt, till att vilja reducera dem till kvantitet. Det som "psykofysiologerna" bestämmer kvantitativt, är egentligen inte alls själva de mentala fenomenen, som de inbillar sig, utan endast vissa av dessas kroppsliga beledsagande yttringar. Däri finns inte något som på något sätt berör det som är det mentals egen natur och följaktligen inte heller något som i det ringaste kan tjäna till att förklara denna. Den orimliga föreställningen om en kvantitativ psykologi är i sanning den moderna vetenskapstrons förirring i sitt mest slående uttryck.

Om man enligt allt detta kan tala om "kvalificerat" rum, kan man med ännu större fog tala om "kvalificerad" tid. Därmed menar vi att det hos tiden bör finnas mindre av kvantitativa bestämningar och mer av kvalitativa bestämningar än hos rummet. Den "tomma tiden" har för övrigt lika liten verklig tillvaro som det "tomma rummet", och man kan på tal härom upprepa allt som vi sade om rummet. Det finns lika litet tid som rum utanför vår värld, och inom denna innehåller den förverkligade tiden alltid skeenden, liksom det förverkligade rummet alltid innehåller kroppar. I vissa avseenden föreligger mellan rummet och tiden liksom en symmetri, om vilken man ofta kan tala på ett nästan parallellt sätt. Men denna symmetri, som inte återfinns hos andra betingelser för den kroppsliga tillvaron, har kanske mer med deras kvalitativa än kvantitativa sida att göra, såsom torde framgå av den skillnad vi angivit mellan bestämmandet av rumliga och tidliga storheter och även av avsaknaden av en sådan vetenskap om tiden som vore i lika hög grad kvantitativ som geometrin är ifråga om rummet. I ett kvalitativt sammanhang däremot översätts symmetrin på ett särskilt anmärkningsvärt sätt genom den motsvarighet som föreligger mellan rummets symbolism och tidens symbolism, en motsvarighet som vi annorstädes ganska ofta har kunnat anföra exempel på. Emedan det ju rör sig om symbolism, säger det sig självt att det väsentligen är kvaliteten som kommer i beaktande, och inte kvantiteten.

Det är uppenbart att tidsåldrarna är kvalitativt skilda åt genom de skeenden som utspelas i dem, liksom rummets delar genom de kroppar de innehåller, och att man ingalunda kan såsom verkligt likvärdiga betrakta tidslängder, som är kvantitativt lika men fyllda av alldeles olika skeenden. Det är även en allmän iakttagelse att i den mentala uppskattningen av tidens längd den kvantitativa likheten fullständigt försvinner inför den kvalitativa. Men man skall kanske säga att denna skillnad icke ligger i tidslängden själv utan endast i det som händer i den. Man måste därför fråga sig om det däremot i händelsernas kvalitativa bestämning icke finns något som härrör från tiden själv. Och sanningen att säga erkänner man inte, åtminstone implicit, att så är fallet, när man till exempel talar om de särskilda förhållanden som rådde i den eller den tidsåldern, vilket man ständigt gör också i det vanliga språket? I det hela taget synes detta mer uppenbart ifråga om rummet än ifråga om tiden, även om, såsom vi förklarat vad gäller kroppars läge, de kvalitativa elementen är långt ifrån försumbara. Och vill man tränga verkligt djupt in i tingen, kan man rent av säga att lika litet kan någon kropp vara belägen på vilket ställe som helst som någon händelse inträffa i vilken tidsålder som helst. Men här är symmetrin likväl inte fullkomlig, emedan en kropps läge i rummet kan förändras med rörelsen, medan en händelses läge i tiden är strängt bestämt och egentligen ”unik”, så att händelsernas essentiella natur synes vara mycket strängare knuten till tiden än kropparnas till rummet, vilket återigen bekräftar att tiden i sig bör ha en mycket mer kvalitativ karaktär.

Sanningen är att tiden icke är något som förlöper likformigt och att följaktligen dess geometriska återgivning med en rät linje, såsom de moderna matematikerna vanligen föreställer sig den, blott ger en fullständigt felaktig uppfattning genom en alltför långt driven förenkling. Vi skall längre framme se att tendensen till överdriven förenkling är ytterligare ett av kännetecknen på den moderna andan och att den för övrigt ofrånkomligen beledsagar tendensen att hänföra allt till kvantiteten. Den sanningsenliga framställningen av tiden är den som erhålls genom den traditionella uppfattningen av cykler, en uppfattning som naturligtvis väsentligen avser en ”kvalificerad” tid. För övrigt kan sägas att eftersom det är fråga om geometrisk framställning, antingen denna utföres åskådligt eller blott uttrycks med den brukade terminologin, är det tydligt att det handlar om en tillämpning av rummets symbolism, och detta ger anledning till reflexionen att man däri kan finna upplysningen om ett visst samband mellan tidens och rummets kvalitativa bestämningar. Detta är just vad som faktiskt sker: för rummet ligger dessa bestämningar väsentligen i riktningarna, och den cykliska framställningen fastställer just en motsvarighet mellan en tidscykelns faser och rummets riktningar. För att övertyga sig härom räcker det att betrakta ett av de enklaste och mest omedelbart tillgängliga exemplen, nämligen årscykeln, vilken som bekant har en mycket viktig funktion i den traditionella symbolismen (1) och vars fyra årstider satts i samband med ettvarvt av de fyra väderstrecken (2).

Vi skall här inte lämna någon mer eller mindre utförlig redogörelse för läran om cykler, även om denna naturligtvis ligger implicit i själva grunden för det föreliggande studiet. För att hålla oss inom vederbörliga ramar nöjer vi oss för stunden med att formulera några anmärkningar, som omedelbart avser vårt ämne som helhet betraktat, varvid vi förbehåller oss att senare anställa andra till samma lära hörande betraktelser. Den första av dessa anmärkningar är att icke endast varje skede av en tidscykel vilken som helst har sin egen kvalitet, som påverkar händelsernas bestämning, utan även att den hastighet, varmed dessa händelser utspelas, är något som beror av dessa skeden och som följaktligen är mer av ett kvalitativt än egentligen kvantitativt slag. När man således talar om denna händelsernas hastighet i tiden genom analogi med hastigheten hos en kropp, som förflyttar sig i rummet, måste man genomföra en viss överflyttning av detta begrepp om hastighet, som då inte heller låter sig reduceras till ett kvantitativt uttryck, såsom det man i mekaniken ger åt hastigheten i egentlig mening. Vad vi menar är att det enligt cykelns olika skeden fullbordas sinsemellan jämförbara serier av händelser icke inom kvantitativt lika tidslängder. Detta framträder särskilt tydligt vad gäller de stora cyklerna av på samma gång kosmiskt och mänskligt slag, och man finner ett av de

mest anmärkningsvärda exemplen på detta i den avtagande proportionen för de respektive längderna av de fyra *yugaerna*, vilka tillsammans utgör *manvantaran* (3). Det är just av denna orsak, som skeendet för närvarande utspelas med en hastighet, som de föregående tidsåldrarna inte uppvisar något motstycke till, en hastighet som sålunda kommer att oupphörligt ökas ända till cykelns slut. Här föreligger något av en tidslängdens fortgående "kontraktion", vars gränsvärde motsvarar den "punkt av stillastående" vi redan anspelat på. Vi skall senare återkomma till dessa betraktelser särskilt och då utveckla dem mera fullständigt.

Den andra anmärkningen gäller det att cykeln går i en fallande riktning, i den mån den uppfattas som den kronologiska yttringen av en manifestationsprocess, som innebär ett gradvis skeende avlägsnande från principen, men om detta har vi redan ganska ofta talat för att behöva framhålla det på nytt. Om vi här åter nämner denna sak, är det främst därför att den i samband med det som just sagts ger anledning till en ganska intressant rumsanalogi: att skeendets hastighet ökas allt eftersom cykelns slut nalkas kan liknas vid den acceleration tunga kroppar uppvisar när de faller. Den nuvarande mänsklighetens fortgång liknar i sanning den av en rullande kropp som släppts på ett sluttande plan och som rör sig allt snabbare ju längre ner den kommer. Även om vissa reaktioner i motsatt riktning, i den mån sådana är möjliga, gör tingen en smula mer komplexa, är detta icke desto mindre en mycket exakt bild av den cykliska rörelsen fattad i sin allmänna natur.

Slutligen är en tredje anmärkning denna: att manifestationen och därmed den cykel, varav den är en yttring, går nedåt från tillvarons positiva eller essentiella pol mot dess negativa eller substantiella pol, medför att alla ting måste te sig allt mindre kvalitativa och allt mer kvantitativa, och det är därför som cykelns sista period måste i all synnerhet tendera att göra sig gällande såsom "kvantitetens herravälde". När vi för övrigt säger att det måste så vara med alla ting, menar vi icke endast det sätt, varpå de betraktas ur mänsklig synvinkel, utan också en verklig förändring av själva "miljön". Eftersom varje period i mänsklighetens historia egentligen svarar mot ett bestämt "kosmiskt ögonblick", måste det nödvändigtvis finnas ett bestående samband mellan själva tillståndet i världen eller i det man kallar "naturen" i detta ords vanliga bemärkelse, i all synnerhet hela den jordiska miljön och miljön för mänskligheten, vars tillvaro givetvis är betingad av denna miljö. Vi kan tillägga att den fullständiga okunnigheten om dessa förändringar av kosmiskt slag icke är någon av de ringare orsakerna till den profana vetenskapens oförståelse inför allt som ligger bortom vissa gränser. Själv sprungen ur den innevarande tidsålderns mycket speciella förhållanden, är denna vetenskap alltför uppenbart oförmögen att uppfatta andra förhållanden än dessa, ja att ens medge att sådana kan finnas. Själva det synsätt som bestämmer vetenskapen uppreser sålunda i tiden "barriärer", som den lika litet förmår genombryta som en närsynt kan se klart utöver ett visst avstånd, och i själva verket kännetecknas den moderna och "vetenskapstroende" mentaliteten i alla avseenden mycket grundligt av en verklig "intellektuell närsynthet". De utläggningar, som vi i det följande skall göra, kommer att möjliggöra en bättre förståelse av vad dessa förändringar av miljön kan bestå i – just nu kan vi bara göra allmänna häntydingar. Kanhända blir då läsaren klar över att många ting, som i dag betraktas såsom "sagoaktiga", icke alls var det för de gamle och att just dessa ting säkert icke kan det längre för dem som jämte förrådet av en viss traditionell kunskap bevarat de ideer som möjliggör att återställa gestalten av en "förlorad värld", liksom för övrigt att förutse åtminstone i stora drag det som skall bli gestalten av en framtida värld. Ty på grund av själva de cykliska lagar som styr manifestationen uppvisar det förflutna och det framtida en god analog motsvarighet till varandra. Vilken den vanliga uppfattningen än är, har dylikt förutseende i verkligheten icke det ringaste med "spådom" att göra utan bygger helt och hållet på det vi har kallat tidens kvalitativa bestämningar.

Noter

(1) Vi inskränker oss här till att påminna om dels den stora betydelse zodiakens symbolism har i synnerhet från den rent initiatiska synpunkten, dels de direkta tillämpningar av rituell karaktär som årscykelns förlopp ger upphov till i de flesta traditionella former.

(2) På tal om rummets och tidens kvalitativa bestämningar och om dessas motsvarigheter vill vi gärna nämna ett vittnesbörd, som knappast är misstänkt, emedan det kommer från en ”officiell” orientalist, Marcel Granet, som i sitt arbete benämnt *La Pensée chinoise* ägnat en hel avdelning åt dessa traditionella uppfattningar. Självfallet vill han i allt detta inte se något annat än besynnerligheter, som han bemödar sig om att ge en uteslutande ”psykologisk” och ”sociologisk” förklaring. Vi behöver förstås inte befatta oss med denna tolkning, som framtvings av de moderna fördomarna i allmänhet och av dem som sprids från universiteten i synnerhet, och det är enbart konstaterandet av själva detta faktum, som här intresserar oss. I detta avseende kan man i den omnämnda boken finna en slående framställning av den motsats som en traditionell civilisation (och detta gäller lika mycket andra civilisationer än den kinesiska) utgör till det moderna Västerlandets kvantitativa civilisation.

(3) Man vet att denna proportion består i talen 4, 3, 2, 1, vars summa ger 10 för hela cykeln. Man vet också att även människolivets längd betraktas såsom avtagande från den ena tidsåldern till nästa, vilket med andra ord vill säga att detta liv förflyter med en allt större hastighet alltifrån cykelns begynnelse till dess slut.

Ovanstående text utgör kapitel V av René Guénons bok *Kvantitetens herravälde och tidens tecken*. Boken är en översättning från franskan av Lars Adelskog. Originalets titel är *Le Règne de la Quantité et les Signes des Temps*. Svenska översättningen © Lars Adelskog 2013. Eftertryck eller annan återpublicering, helt eller delvis, såsom elektronisk text på internet eller på annat sätt, förbjudes.